

Теорія і практика навчання

УДК 378.091:001|(1-87)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19227396>

**Науково-дослідницька робота здобувачів у закладах вищої освіти: аналіз
закордонного досвіду**

Лохвицька Любов Василівна,

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри психології і
педагогіки дошкільної освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Переяслав, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-6852-5477>

Розсоха Антоніна Павлівна,

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та
педагогічної інноватики, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Переяслав, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-8877-4243>

Семенов Олександр Сергійович,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки, Луцьк, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3839-4725>

Семенова Наталія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки, Луцьк, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5247-7439>

Прийнято: 09.03.2026 | Опубліковано: 26.03.2026

***Анотація:** У статті, що має оглядовий характер, презентовано особливості реалізації науково-дослідницької роботи здобувачами вищої освіти як одного з пріоритетних складників організації освітнього процесу в університеті. Зазначено на потребі посилення наукового складника у структурі сучасних закладів вищої освіти України. Актуальність зумовлена тим, що в умовах сьогоденного укладу університетського життя на шляху євроінтеграції в освітній політиці на увагу заслуговує вивчення закордонного досвіду.*

***Метою** дослідження є аналіз закордонного досвіду щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів у закладах вищої освіти; характеристика рівнів її реалізації в українських університетах та окреслення пропозицій, що сприятимуть поліпшенню досліджуваного феномену з урахуванням сучасного стану і особливостей освітнього середовища. Застосовані такі **методи** дослідження із групи теоретичних: аналіз і синтез результатів психолого-педагогічних досліджень українських і зарубіжних учених щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів; систематизація; конкретизація для визначення ключових позицій закордонного досвіду; узагальнення для формулювання висновків і передбачення перспектив подальшого наукового пошуку.*

*У **результатах** подано аналіз літературно-джерельної бази і доведено, що питання посилення частки науково-дослідницької роботи в підготовці фахівців у закладах вищої освіти становить предмет вивчення багатьох науковців різних країн: США, Німеччини, Швейцарії, Франції, Іспанії, Норвегії, Філіпін, Чилі, Перу, Кувейту. Схарактеризовано організацію освітнього середовища сучасного університету, що передбачає науково-дослідницьку роботу студентів відповідно до реалізації освітніх програм, а також, що*

доповнює освітній процес і проводиться в позааудиторний час у співпраці з іншими його суб'єктами. Окреслено пропозиції щодо поліпшення організації науково-дослідницької роботи здобувачів в університетах України відповідно до викликів сучасного стану.

У висновках обґрунтовано, що науковий складник має бути домінуючою ознакою професійної підготовки майбутніх фахівців, що виявляється шляхом задіяння здобувачів освіти до різних видів науково-дослідницької роботи під час навчання в закладах вищої освіти.

***Ключові слова:** вища освіта, здобувачі, науково-дослідницька робота, освітній процес, дослідження, університет, закордонний досвід.*

The scientific-research work of higher education students in universities: an analysis of foreign experience

Liubov Lokhvytska,

PhD in Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and Pedagogy of Preschool Education, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-6852-5477>

Antonina Rozsokha,

PhD in Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Education and Pedagogical Innovation, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-8877-4243>

Oleksandr Semenov,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-3839-4725>

Nataliia Semenova,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-5247-7439>

Abstract: *This review article presents the peculiarities of implementing scientific-research work by higher education students as one of the priority components of the educational process organization within universities. The necessity of enhancing the scientific component in the structure of modern higher education institutions in Ukraine is emphasized. The relevance is due to the fact that, in the current context of university life on the path to European integration in educational policy, it is worth studying foreign experience.*

*The **aim** of the study is to analyse foreign experience in organising scientific-research work for students in higher education institutions; to characterise the levels of its implementation in Ukrainian universities and to outline proposals that will contribute to improving the phenomenon under study, taking into account the current state and characteristics of the educational environment. The study applies several theoretical research **methods**, including: analysis and synthesis of the results of psychological and pedagogical research by Ukrainian and foreign scholars regarding the organization of scientific-research work by students; systematization; specification to identify key positions of foreign experience; and generalization to formulate conclusions and predict the prospects for further scientific research.*

*The **results** present an analysis of the literary and source base and prove that the issue of increasing the share of scientific-research work in the preparation of specialists in higher education institutions is the subject of study for many scholars from various countries, including the United States, Germany, Switzerland, France, Spain, Norway, the Philippines, Chile, Peru, and Kuwait. The article characterizes the organizing the educational environment of a modern university, which involves the scientific-research work of students in alignment with the implementation of educational programs, and also supplements the educational process through extracurricular activities in collaboration with other stakeholders. Proposals are outlined for improving the organisation of scientific-research work by applicants at Ukrainian universities in line with the challenges of the current situation.*

*The **conclusions** justify that the scientific component should be a dominant feature of the professional training of future specialists, which is manifested through the involvement of students in various types of scientific-research work during their studies at higher education institutions.*

Keywords: *higher education, students, scientific-research work, educational process, research, university, foreign experience.*

Постановка проблеми. Зміни в освітній політиці, що відбуваються в українській системі вищої освіти, перш за все, стосуються посилення наукового складника у структурі організації освітнього процесу в сучасних університетах. Наукова діяльність не лише викладачів, а й здобувачів освіти спрямовується на реалізацію реформаційних нововведень, що зумовлені новітніми тенденціями щодо проведення дослідно-експериментальної роботи в закладах вищої освіти (далі по тексті – ЗВО). У контексті зазначеного передбачається залучення студентства до здійснення науково-дослідницького пошуку, до апробації і перевірки отриманих результатів на практиці, що в кінцевому підсумку спрямовується на підвищення якості навчання у ЗВО.

В умовах нині чинного укладу університетського життя здобувачі освіти на основі дотримання принципу студентоцентризму виступають автономними суб'єктами формування освітнього процесу. Вони долучаються до оцінювання і внесення змін, що спрямовані на вдосконалення освітніх програм, за якими навчаються і в структурі яких, як обов'язковий компонент, є основи проведення наукових досліджень (різні назви відповідно до рівня здобуття вищої освіти). Доречним у цьому контексті видається аналіз науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти в різних країнах задля вивлення взірців, що були б доречними для університетської системи в нашій державі. Отже, актуальність дослідження вбачається у вивченні закордонних напрацювань в аспекті забезпечення науково-дослідницької роботи здобувачів закладів вищої освіти і виокремленні її ключових позицій, а тому стаття має оглядовий характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За переконаннями А. Bessarab, V. Sadivnychy, A. Ilchenko et. al. [1] науково-дослідницька робота здобувачів в освітньому процесі університетів стимулює розвиток у них особистісної сфери, творчого потенціалу, здатності презентувати виконані наукові проєкти і відстоювати власні наукові погляди. Своєю чергою, на думку вчених, така робота має відбуватися в конгломераті – спільній взаємодії з викладачами [1]. Як стверджують S. Solodovnikov, A. Bondarenko, M. Zhytar [2] підготовка кадрів нової генерації передбачає формування в них здатності продукувати інновації, що отримуються в ході науково-дослідницької роботи, і застосовувати в практичній діяльності, що сприяє їх конкурентноздатності на ринку праці. Зважаючи на це, ЗВО стають науково-дослідними хабами і «працюють в форматі: навчання – дослідження – комерціалізація» [2, с. 162].

Характеризуючи теоретичні та практичні аспекти щодо організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, О. Косарук [3] зауважила на потребі врахування сучасних освітніх технологій і кращих взірців, що мають місце в університетах США, Канади та Західної Європи. Вчена

акцентує увагу на тому, що науковий складник формує в особистості здатність до самоосвіти [3]. Висловлюємо суголосність щодо потреби вивчення закордонного досвіду організації науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти. Це сприятиме розширенню і поглибленню діапазону обізнаності стосовно її проведення і підвищення ефективності наукового складника здобувачів в організації освітнього процесу українських ЗВО загалом.

Питання посилення частки наукового складника в системі підготовки фахівців у ЗВО становить предмет вивчення багатьох науковців різних країн [4–13]. Зарубіжні колеги зауважили, що впровадження студентоцентричного принципу в освітньому процесі сучасного університету має безпосередній зв'язок з організацією науково-дослідницької роботи здобувачів освіти та обговоренням її результатів із подальшою апробацією в різних видах і формах. За твердженням I. Bleiklie, науковий складник здобувачів в організації освітнього процесу університетів має виходити за межі реалізації освітніх програм і охоплювати значно ширший спектр дослідницької діяльності [9]. Важливо вивчити позитивні надбання зарубіжних колег, щоб враховувати їх в організації науково-дослідницької роботи здобувачів українських університетів, що дасть змогу забезпечити якість освітнього процесу в ЗВО відповідно до чинних стандартів в контексті реалізації євроінтеграційних шляхів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на те, що організація науково-дослідницької роботи здобувачів у ЗВО є багатоаспектним явищем, поза увагою залишилися такі питання, що потребують невідкладного з'ясування задля підвищення ефективності досліджуваного феномену:

- виокремлення рівнів науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, визначення меж діяльності, що сприятиме посиленню партнерської

взаємодії між її учасниками у ході виконання завдань і їх активізації на кожному з них;

- визначення змін в організації студентської науково-дослідницької роботи, що пов'язано із сучасними викликами;
- окреслення оптимальних напрямів забезпечення ефективності безкордонної науково-дослідницької роботи здобувачів в системі університетської освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Мета* дослідження полягає в проведенні аналізу закордонного досвіду щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів у ЗВО; характеристиці рівнів її реалізації в українських університетах та окресленні пропозицій, що сприятимуть поліпшенню досліджуваного феномену з урахуванням сучасного стану і особливостей освітнього середовища.

Для втілення поставленої мети визначені такі *завдання*:

- (1) провести теоретичне вивчення і аналіз сучасних зарубіжних досліджень щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти;
- (2) окреслити сучасні тенденції зазначеного в системі вітчизняної університетської освіти.

У ході реалізації окресленої мети і поставлених завдань дослідження застосовано комплекс теоретичних *методів*:

- аналіз і синтез наукових позицій з проблеми дослідження – під час добору та опрацювання матеріалів науково-джерельної бази з питання організації науково-дослідницької роботи здобувачів у ЗВО України й закордоння, зокрема, результатів психолого-педагогічних досліджень українських і зарубіжних учених за останні п'ять років, більшість з яких індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science, що розміщені на платформах <https://www.cambridge.org/core/>; <https://link.springer.com> та ін. (добір джерел закордонних дослідників здійснювався за критерієм позиції країни до

України в умовах сучасного стану та інноваційних підходів щодо порушеної проблеми);

- систематизація результатів науково-джерельної бази у ході визначення актуальності теми та її осмислення – для інтерпретації основних положень дослідників щодо викладу засадничих основ порушеного питання і огляду науково-дослідницької роботи студентства в різних країнах;
- конкретизація проаналізованих положень досліджуваної проблеми – для визначення ключових позицій закордонного досвіду та збагачення контенту щодо науково-дослідницької роботи здобувачів;
- узагальнення – для формулювання висновків щодо окреслення результатів проведеного дослідження і передбачення перспектив подальшого наукового пошуку започаткованого тематичного напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до поставлених завдань, перше з яких, – провести огляд результатів закордонного доробку щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів у системі університетської ЗВО, – зроблено теоретичний аналіз сучасних досліджень у цій царині. Здійснене опрацювання дібраного масиву літературно-джерельної бази засвідчує, що домінувальною ознакою професійної підготовки, як зауважили С. Kim, Y. Kim, M. Rhee, B. Kim [4], є здатність здобувачів висувати інноваційні пропозиції, генерувати ідеї, перевіряючи їх на основі організації і проведення наукових досліджень. Учені схарактеризували особливості університетської освіти в США, наголошуючи, що вдало спланована і організована науково-дослідницька робота студентів під час їх навчання в університеті сприятиме забезпеченню високого рівня конкурентоспроможності фахівця, який впроваджуватиме наукові результати у практичну діяльність [4].

Суголосними є наукові положення інших американських дослідників M. Donnelly, L. Dudley, W. Georgan et. al. [5], які зазначили, що науково-дослідницька робота здобувачів складає синтез вивчення різних навчальних

дисциплін і командної співпраці у сенсі проведення експерименту. У такий спосіб розвиваються «навички, пов'язані з побудовою стосунків, шанобливим та співчутливим спілкуванням», що є важливим у формуванні в здобувачів, особливо аспірантів, дослідницької компетентності [5]. Зважаючи на таку потребу, на думку вчених, викладачі університетів, які викладають різні дисципліни, мають запропонувати модель створення міждисциплінарних наукових заходів (наприклад, у формі семінарів) [5].

Отже, з проаналізованого досвіду, що має місце в американських ЗВО, науковий складник в організації освітнього процесу ґрунтується на інтегративному підході у вивченні різних тем наукового пошуку і його реалізація відбувається в ході дослідницької роботи в практичній площині. Тому науково-дослідницька робота здобувачів повинна вирізнятися мультидисциплінарним характером і передбачати групову взаємодію в проведенні експериментального вивчення теми, що своїм наслідком становитиме широкоаспектність у зборі й обробці наукових даних та їх обов'язкового впровадження в практику.

Цінними для осмислення є позиції європейських учених: С. Schoor [6]; Ё. Ambrosetti, С. Gaudin, S. Flandin, G. Poizat [7]; N. Faraoni, T. Luque-Martínez, L. Doña-Toledo [8]; I. Bleiklie [9]. На думку С. Schoor, формування в студентів прагнення до наукового пошуку, створює своєрідний місток між «корисністю науки» і «особистим досвідом» [6]. Ґрунтуючись на результатах проведеного опитування в університетах Німеччини (респондентами виступили здобувачі зі спеціальностей психології і педагогіки), вчена доводить, що ефективність науково-дослідницької роботи має пряму залежність від опанування студентами змісту освітніх компонентів з методології науки, що розвиває в них «довіру до науки» [6, с. 1093]. Своєю чергою це створює ґрунт для формування епістемічних переконань, що віддзеркалюється через прагнення до експериментальної діяльності і пошуку нової інформації стосовно предмета

наукового вивчення. Тобто «довіра науки» стимулює бажання до науково-дослідницької роботи, яка безпосередньо пов'язана з намірами перевірити факти, внести нові знання, що позитивно відображається на становленні особистості майбутнього фахівця, здатного ефективно здійснювати експериментальну діяльність. Узагальнюючи окреслене, зауважуємо, що ефективність науково-дослідницької роботи здобувача має пряму залежність від успішного вивчення тематико спрямованих освітніх компонентів, що своїм змістом розвивають потяг до науки і прагнення до самостійного наукового пошуку, оскільки особистісна зацікавленість сприяє підвищенню професійної готовності майбутнього фахівця.

Важливим в організації освітнього процесу ЗВО, зокрема Швейцарії і Франції, як зазначили дослідники Ё. Ambrosetti, С. Gaudin, S. Flandin, G. Poizat [7], є забезпечення студентсько-педагогічного партнерства, сутнісною особливістю якого є залучення здобувачів до наукового проєктування. Як стверджують вчені, така спільна наукова діяльність сприяє розвитку ініціативності, продукуванню нових ідей, втіленню інноваційних підходів у дослідженнях здобувачів освіти [7]. Потенційні переваги окресленої взаємодії полягають у підвищенні наукових інтересів студентів, їх залученості до дослідження актуальних проблем і науково обґрунтованої практики в освіті. Такі дослідження, зауважили Ё. Ambrosetti, С. Gaudin, S. Flandin, G. Poizat, повинні зосередитися на розробці спільних підходів, ретельній емпіричній оцінці довгострокового впливу обраного наукового проєктування та його результативності [7]. Проте, на думку вчених, цей процес має бути наскрізним: від бакалаврату до аспірантури і з обов'язковою розробкою детальних методологічних рекомендацій [7]. Зазначене дає підстави резюмувати, що науково-дослідницька робота здобувачів має відбуватися з ускладненням завдань від першого (бакалаврського) рівня – до третього (освітньо-наукового) рівня, що дасть змогу забезпечити лонгїтюдність і ретельну перевірку

отриманого емпіричного матеріалу. Важливо при цьому, щоб детермінанта взаємодії між здобувачами і викладачами (їх науковими керівниками) була неухильно дотримана, оскільки це дасть змогу вчасно коригувати хід проведення науково-дослідницької роботи.

Вагомими для наукового осмислення є положення, висловлені іспанськими дослідниками N. Faraoni, T. Luque-Martínez, L. Doña-Toledo [8], які наголосили на значенні підвищення репутації університетів на основі підвищення показників науково-дослідницької діяльності і зокрема за рахунок частки роботи здобувачів освіти. Задля цього потрібно створювати наукові групи, до яких входять як викладачі, так і студенти, долучати останніх до розробки наукових проєктів, покращувати комунікацію із партнерами і здійснювати пошук нових, що в кінцевому підсумку сприятиме поширенню наукових даних [8]. Отже, в ЗВО науково-дослідницька робота здобувачів має бути організована в такий спосіб, щоб забезпечити реалізацію виконання угод на проведення наукового пошуку із відповідними структурами. Це сприятиме передусім вивченню актуальних проблем сьогодення відповідно до конкретної галузі і пошуку оптимальних рішень шляхом застосування наукових результатів.

Вдало організована наукова робота здобувачів освіти, як зазначено I. Bleiklie [9], сприяє сталості академічної досконалості, свідченням якої є система університетської освіти в Норвегії. Вчений окреслив п'ять ключових вимірів, якими характеризуються ЗВО в контексті реалізації студентами завдань наукового пошуку: «зростання, системна інтеграція, академічний дрейф, актуальність для ринку праці та управління» [9, с. 311]. Зазначені позиції співзвучні із попередньо висловленими і відображають сутнісне значення науково-дослідної роботи в ЗВО: її проведення має відповідати соціальним запитам і спрямовуватися на вдосконалення практики в кожній сфері життєдіяльності. Своєю чергою здобувачі освіти вже в процесі навчання

здобуватимуть навички визначати першочерговість завдань і знаходити шляхи наукового підходу в їх реалізації.

Доречним також є з'ясування порушеного питання в сенсі огляду ширшого діапазону країн, зокрема, Південно-Східної Азії (Філіпіни), Західно-Південної Америки (Чилі і Перу) та Західної Азії (Кувейт). Так, за результатами викладеними D. Abun, G. Jeremy, C. Alipio, L. Reginaldo [10] доведено, що успішність науково-дослідницької роботи здобувачів освіти (на прикладі магістерської програми Коледжу Божественного Слова Лаоага, що у Філіпінах) залежить не лише від їх обізнаності як проводити наукове дослідження, а й від емоційного ставлення щодо його реалізації. Вчені підкреслили вагомість особистісного чинника, що, за їх переконаннями, ґрунтується на «намірі проводити дослідження» [10, с. 268]. Це свідчить про те, що коли студенти мотивовані до науково-дослідницької роботи, то вони виявляють зацікавленість, що позитивно відображається на її продуктивності і почасти виходить за межі вивчення освітніх компонентів (позааудиторна робота), тобто охоплює дотичні сфери дослідництва і розширює їхній науковий світогляд. Отже, важливим в задіянні здобувачів до науково-дослідницької роботи є врахування специфіки наукових уподобань кожної особистості, її індивідуальних якостей. Від суб'єкт-суб'єктивних взаємин між студентом і викладачем в організації спільної наукової діяльності залежатиме ефективність у досягненні поставленої мети.

Суголосними до проаналізованих матеріалів є результати наукового пошуку, проведеного чилійським ученим I. Armijo [11], у якому наголошується на значенні розвитку в здобувачів когнітивних, соціально-емоційних, внутрішньоособистісних та міжособистісних компетенцій у ході реалізації ними завдань науково-дослідницької роботи. Така робота студентів забезпечується науковим керівництвом викладачів і передбачає, як супутній наслідок, підвищення їхніх академічних досягнень (причому в різних типах

ЗВО) [11]. Отже, частка наукового складника здобувачів в організації освітнього процесу охоплює різні види їх науково-дослідницької роботи. Завдяки активній долученості до такої роботи відбуватиметься зростання майбутнього фахівця в різних сферах: пізнавальній, емоційно-вольовій, особистісній, соціальній, що дасть змогу підвищити результативність не лише в професійній підготовці, а й становитиме основу для його саморозвитку і самовдосконалення.

Спрямованість на науковий пошук, як підкреслено дослідником Y. Castro-Rodríguez з Перу [12], активізує студентів самотійно знаходити потрібну інформацію, застосовувати отримані знання і творчо виконувати поставлені завдання наукового пошуку. Поєднання навчальної і наукової роботи з практичною діяльністю створює підґрунтя для розвитку активної дослідницької позиції у здобувачів освіти, що, своєю чергою, забезпечується «впровадженням дослідницьких груп як формувальних дослідницьких стратегій у вищій освіті» [12]. Організація роботи дослідницької групи (як додаткової форми до освітньої програми), на що зауважив Y. Castro-Rodríguez [12], позитивно впливає на розвиток навичок наукового пошуку, сприяє більшій залученості здобувачів і їх мотивації, що в кінцевому підсумку покращує навчання методології дослідження. При цьому важливо враховувати такий ціннісний аспект у науковій роботі як взаємодія між викладачами та студентами в рамках дослідницької групи, що сприяє навчанню дослідництва та підкреслює активну роль студента, позиціонуючи його як лідера у власному освітньому розвитку [12]. Отже, за висловленими позиціями Y. Castro-Rodríguez [12], університетська дослідницька група вбачається як навчальна спільнота, метою якої є заохочення до формування наукової культури та розвиток навичок щодо реалізації наукового пошуку і компетенцій дослідницької діяльності серед її членів, а також збільшення наукової продукції студентів. Тобто організація дослідницької групи передбачає врахування наукових інтересів здобувачів,

залучених до спільного вивчення певної наукової проблематики і партнерської взаємодії у презентації отриманих результатів.

За матеріалами проведеного I. Erguvan опитування здобувачів у ЗВО Кувейту, активне включення їх до наукової роботи сприяє розумінню проблем сталого розвитку суспільства [13]. Відповідно це слугує продукуванню ними власного наукового потенціалу та накопиченню вмінь критично опрацьовувати науково-джерельну базу, застосовувати методи наукового пошуку, формулювати висновки, оформляти та захищати наукові проєкти (роботи) [13]. Своєю чергою, це сприяє розвитку в здобувачів самостійності в здійсненні наукового пошуку і здатності застосовувати теоретичні знання в організації безпосередньої дослідно-експериментальної роботи.

Отже, в ході огляду сучасних зарубіжних напрацювань щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів у ЗВО виокремлено такі ключові позиції: партнерство між суб'єктами наукової діяльності в системі університетської освіти; наскрізність тематичних напрямів між різними рівнями вищої освіти; мультидисциплінарність у дослідницькій діяльності; врахування особистісного чинника кожного; розширення спектру долученості – застосування різних форм (наприклад, дослідницькі групи).

Наступним завданням започаткованого дослідження було окреслити сучасні тенденції науково-дослідницької роботи здобувачів у вітчизняній системі університетської освіти. Зважаючи, що почасти трапляються випадки, коли студенти стикаються з труднощами під час проведення наукового дослідження, оскільки в них бракує вмінь щодо його організації, то релевантно схарактеризувати ті основні керунки, що визначатимуть ефективність наукового складника в освітньому процесі ЗВО. Саме тому, як зауважила українська вчена О. Protas [14], у процесі викладання освітніх компонентів важливо підготувати здобувачів до науково-дослідної діяльності та написання наукових (зокрема, кваліфікаційних) робіт, що дає можливість для їхнього

саморозвитку та самореалізації. Передусім, вони мають навчитися оформлювати результати наукових досліджень, готуючи текст статті, що є оперативним видом викладу наукової інформації [14].

Задля цього в ЗВО, як зазначив С. Вдович [15], створюються студентські наукові товариства як основні центри наукової роботи, метою яких є проведення наукових досліджень, підготовка наукових публікацій (статей, тез) та оприлюднення їх результатів на різних науково-практичних заходах (конференціях, круглих столах, семінарах тощо). У такий спосіб відбувається розширення наукових контактів здобувачів вищої освіти. Вони можуть також залучатися до науково-дослідної роботи кафедр, наукових шкіл, брати участь у Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах студентських наукових робіт, отримувати гранти на дослідження в різних країнах [15]. Отже, важливим чинником щодо зазначеного є створення відповідного освітнього середовища для дослідницької діяльності у ЗВО та мотивація студентів до наукової роботи з урахуванням їхніх прагнень, потреб та бажань.

З метою реалізації наукового складника здобувачів в організації освітнього процесу системи університетської освіти, як підкреслила А. Дяденчук [16], має відбуватися вдосконалення форм науково-дослідницької роботи, що сприяє розвитку та розкриттю їхнього творчого потенціалу. Такими, на думку О. Косарук [3], є аналіз наукових кейсів, проведення групових дискусій, дебатів, застосування ігрового моделювання, «перевернутого навчання», що сприяє розвитку критичного мислення, активізації отриманих знань і їх закріпленню, що в невимушеній формі забезпечує перевірку рівня готовності студентів до науково-дослідницької роботи. Відповідно викладачі, як зауважили I. Shcherban, N. Gut [17], мають забезпечити обізнаність здобувачів про сутність такого виду роботи і стимулювати розвиток в них дослідницької компетентності та здатності до самостійного проведення наукового пошуку. Саме формування готовності студентів до науково-

дослідницької роботи виступає показником якості освіти та характеризується розвитком в них потенціалу до дослідницько-експериментальної діяльності, включаючи вміння до її проектування та реалізації, і становленням як майбутніх фахівців [17].

Узагальнюючи вище викладене, підкреслюємо, що підготовка здобувачів до науково-дослідницької роботи в українських ЗВО зазвичай охоплює процес від викладання відповідних освітніх компонентів – до навчання їх оформленню різних видів наукової інформації (статтей, тез тощо) та участі в таких формах студентських наукових заходів як конференції, олімпіади конкурси та ін. і долучення до наукових тем кафедр та наукових проєктів.

Отже, на підставі проведеного вивчення і аналізу результатів сучасних зарубіжних та українських учених щодо організації науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти доречно виокремити загальні положення, з якими солідаризуємося, й укласти умовно-наочну схему освітнього середовища сучасного університету з окресленням частки наукового складника здобувачів у ЗВО. Загалом, науково-дослідницьку роботу здобувачів в системі університетської освіти умовно можна класифікувати за такими трьома рівнями, що ґрунтуються на змісті і специфіці її організації:

(1) науково-дослідницька робота, що передбачена за освітніми програмами та є обов'язковою (вивчення відповідних освітніх компонентів, підготовка курсових робіт (проєктів) та кваліфікаційних);

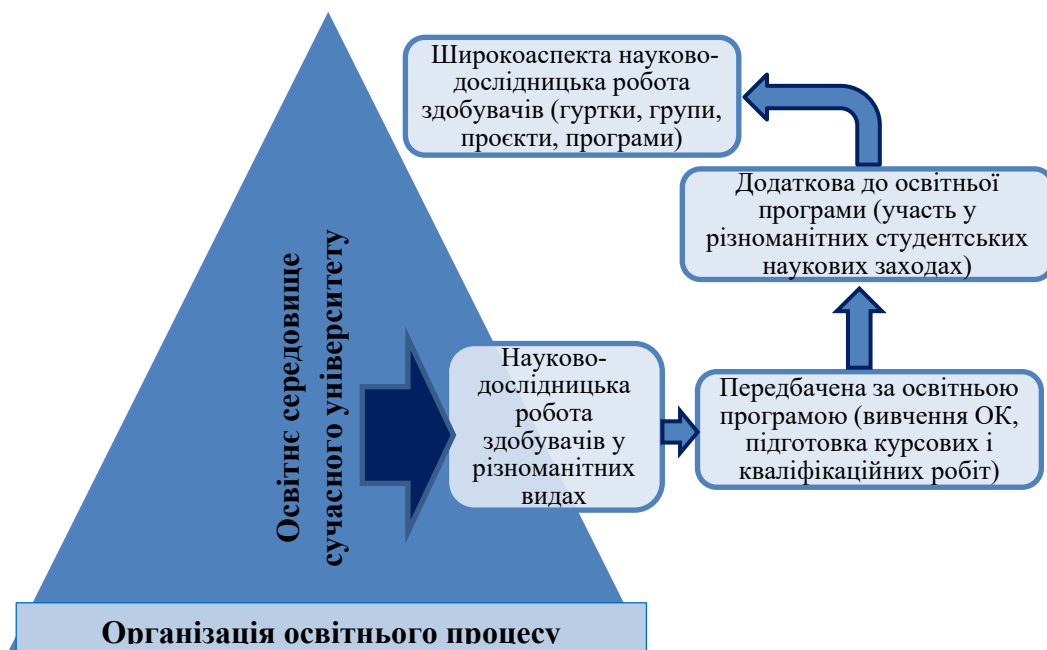
(2) науково-дослідницька робота, що доповнює освітній процес (здійснюється додатково до безпосередньої освітньої програми – участь в різноманітних студентських наукових заходах: семінарах/вебінарах, наукових колоквіумах, круглих столах, конференціях, олімпіадах, конкурсах наукових робіт тощо);

(3) науково-дослідницька робота, яка проводиться в позааудиторний час у співпраці з іншими суб'єктами освітнього процесу (долученість до наукових гуртків, дослідницьких груп, міжнародних грантових програм тощо).

На рисунку презентовано умовну схему організації науково-дослідницької роботи здобувачів у ЗВО.

Рисунок 1

Умовно-наочна схема науково-дослідницької роботи здобувачів у системі університетської освіти

Джерело: власна розробка авторів

Отже, науково-дослідницька робота здобувачів в освітньому середовищі сучасного університету (як показано на рисунку) може відбуватися на різних рівнях: від реалізації завдань відповідно до освітніх компонентів освітньої програми до залучення їх до науково-пошукової діяльності в процесі навчання. У ЗВО мають місце різні можливості для здобуття студентами досвіду організації та проведення науково-дослідницької роботи. Найбільш поширеними є участь здобувачів у наукових заходах та наукових товариствах, оскільки практикування їх у виконанні наукової роботи розвиває дослідницькі

навички і формує усвідомлення щодо цінності й корисності науки в широкому значенні. Організації науково-дослідницької діяльності здобувачів сприяє їх мотивація до застосування вольових зусиль у ході проведення наукового пошуку, критичність мислення, прагнення до поглиблення знань, формування практичних навичок та підвищення рівня професійної готовності. До основних форм такої науково-дослідницької роботи належать: проведення досліджень на базі експериментальних закладів освіти (експериментальних майданчиках), участь в студентських наукових гуртках, творчих проблемних групах, студентських олімпіадах, різних видах наукових заходів (колоквіумах, семінарах / вебінарах, круглих столах, симпозіумах, конференціях тощо), конкурсах студентських наукових робіт різного рівня (університетських, регіональних, Всеукраїнських та Міжнародних). Окрім цього, передбачається їхня участь у дослідженнях, що проводяться на випускових кафедрах університетів відповідно до затвердженої тематики; у Міжнародних наукових програмах (проєктах, конкурсах, грантах); у науковій роботі на базі зарубіжних університетів-партнерів, що здійснюється в науковій колаборації відповідно до укладених угод про співпрацю.

Органами, що координують організацію такого рівня науково-дослідницької роботи здобувачів, є відділи наукової і проєктної діяльності (сектор наукова робота студентів) та міжнародної діяльності (сектор міжнародна мобільність студентів), а також наукове товариство студентів університету. Здобувачі мають змогу проводити дослідження за власною ініціативою під керівництвом і з допомогою досвідчених науковців, подавати завершені роботи на відповідні наукові конкурси, олімпіади і виставки, здійснювати публікації в збірниках студентських наукових статей (тез матеріалів наукових заходів) чи видань (журналів, монографій), що належать до категорії «Б» і «А», та впроваджувати отримані результати наукових надбань в практику (відповідно до обраної наукової сфери). Своєю чергою, це сприяє як

реалізації завдань відповідних освітніх компонентів за освітніми програми (від першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – до третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти) щодо формування в здобувачів знань про наукові дослідження та умінь щодо їх проведення, так і залученню до науково-пошукової діяльності на різних етапах навчання в ЗВО.

Зважаючи на сучасні виклики розвитку університетської освіти в Україні, що зумовлені умовами воєнного стану, важливо враховувати зміни, що мають місце безпосередньо в процесі організації науково-дослідницької роботи здобувачів. На нинішньому етапі значна частка наукової діяльності в ЗВО перенесена в онлайн формат, що потребує застосування інформаційних технологій і забезпечення цифровими ресурсами. Однак, одним із таких аспектів є обмеженість кола тематичної дослідницької комунікації, оскільки учасники наукових зібрань лишаються за екраном і відсутнє «живе» спілкування, що сприяє обговоренню назрілих наукових питань під час офлайн-формату. Тобто, зміст і завдання науково-дослідницької роботи здобувачів реалізуються через інші форми її організації.

Висловлюємо такі пропозиції щодо поліпшення науково-дослідницької роботи здобувачів в ЗВО України з урахуванням сучасного стану і особливостей освітнього середовища: створити міжуніверситетські студентські наукові об'єднання, які можуть бути як між вітчизняними, так і між зарубіжними ЗВО, що дасть змогу спільно вивчати різні наукові проблеми (не лише в межах своєї, а й інших країн, що є дієвим шляхом до інтеграції освітньо-наукового простору); започаткувати обмін науковими здобутками студентів на міжнародному рівні; розробити спеціальний сайт «Науково-дослідницька робота здобувачів» (за окремими спеціальностями), контент якого має охоплювати оперативну інформацію про нові наукові досягнення студентів відповідної галузі, анонси наукових заходів, звіти про проведені (це можуть бути електронні збірники матеріалів, відеозвіти тощо).

Висновки. Узагальнюючи робимо виснування: теоретичне вивчення питання науково-дослідницької роботи здобувачів в ЗВО дає підстави резюмувати, що вона сприяє підвищенню професійної підготовки випускників. У ході аналізу праць закордонних учених виокремлені такі основні позиції щодо її організації: врахування суб'єкт-суб'єктивних взаємин в процесі проведення досліджень, партнерська комунікація, наскрізність наукового пошуку (від бакалаврату до аспірантури); посилення змістового наповнення тематичних освітніх компонентів, спільна наукова робота із замовниками послуг, врахування впливу на всебічний розвиток здобувача, зосередженість на науковій проблематиці, що характеризується актуальністю для ринку праці.

На основі огляду забезпечення науково-дослідницької роботи в організації освітнього процесу в системі української університетської освіти з'ясовано, що його реалізація відбувається шляхом задіяння здобувачів до різних видів наукової роботи під час навчання в ЗВО. Схарактеризовано три її рівні: від аудиторної – до самостійної, спрямованої на апробацію отриманих наукових результатів (як широкоаспектна науково-дослідницька робота). Наголошено, що значна увага має надаватися практичній реалізації дослідницької діяльності, що є обопільним в проаналізованих матеріалах джерельної бази як закордонних, так і вітчизняних колег. Задля цього мають бути створені різні можливості щодо організації та проведення студентами науково-дослідницького пошуку, досягнення результативності якого виступає домінуючою ознакою професійного становлення особистості майбутнього фахівця. У межах зазначеного окреслено практичні пропозиції щодо підвищення ефективності організації науково-дослідницької роботи здобувачів в ЗВО України відповідно до викликів сучасного стану.

Щодо перспектив започаткованої наукової проблеми, то такими стане розробка стратегії вдосконалення студентської наукової роботи в ЗВО через призму її оцінювання здобувачами. Спираючись на принцип

студентоцентризму в організації освітнього процесу, надважливо враховувати їхній погляд стосовно поліпшення науково-дослідної роботи, що буде спрямовуватися і на якість освіти загалом. На увагу також заслуговують питання вивчення досвіду конкретних українських ЗВО і аналізу емпіричного матеріалу (практики реалізації, труднощів в організації студентської наукової роботи, обробки статистичних чи опитувальних даних тощо). Доречно буде зробити реальне порівняння науково-дослідницької роботи здобувачів в системі вітчизняних університетів з міжнародними моделями.

Список використаних джерел

1. Bessarab A., Sadivnychy V., Ilchenko A. et. al. Development of Students' Research Activity During Studying at Higher Education Institutions. *Studies of Applied Economics*. 2021. Vol. 39, No. 5: Special Issue: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age. Section Monograph. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.4866>
2. Solodovnikov S., Bondarenko A., Zhytar M. Image of Higher Education Institutions: Main Components and Determinants. *Marketing and Management of Innovations*. 2024. Vol. 15, Iss. 2. P. 162–176. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2024.2-12>
3. Косарук О. Організація науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти в контексті сучасних освітніх технологій. *Педагогіка безпеки*. 2025. № 10(1). С. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2025-10-1-056-063>
4. Kim C., Kim Y., Rhee M., Kim B. K. Pathways to exploration in higher education: status and institutional logic in public and private higher education institutions. *Higher Education*. 2024. Vol. 88. P. 627–643. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01135-4>

5. Donnelly M. G., Dudley L. L., Georgan W. C. et. al. Designing Interprofessional Education Experiences to Cultivate Collaborative Repertoires in Graduate Students. *Behavior and Social Issues*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42822-025-00236-2>
6. Schoor C. University students' beliefs about science and their relationship with knowledge about science. *European Journal Psychology Education*. 2024. Vol. 39. P. 1093–1117. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10212-023-00724-2>
7. Ambrosetti É., Gaudin C., Flandin S., Poizat G. Students as co-designers in health professional education: a scoping review. *BMC Medical Education*. 2025. Vol. 25, Art. number 645. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-025-07110-0>
8. Faraoni N., Luque-Martínez T., Doña-Toledo L. Analysis of university online reputation-visibility. The case of Spanish public universities. *Journal of Marketing for Higher Education*. 2024. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/08841241.2024.2301777>
9. Bleiklie I. Norwegian higher education futures. *Higher Education*. 2025. Vol. 89. P. 311–330. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01107-8>
10. Abun D., Jeremy G., Alipio C. D., Reginaldo L. A. The Effect of Students' Attitude toward Research on the Intention to Conduct Research. *Divine Word International Journal of management and Humanities*. 2023. Vol. 2(2). P. 268–287. DOI: <https://hal.science/hal-04101990>
11. Armijo I. Balanced profiles: the role of cognitive and non-cognitive competencies in Chilean higher education academic achievement. *Discover Education*. 2025. Vol. 4, Art. number 302. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44217-025-00546-y>
12. Castro-Rodríguez Y. Systematic Review of University Research Hotbeds as a Training Intervention. *Propósitos Y Representaciones. Journal of Educational Psychology*. 2022. Vol. 10, No 2. E873. DOI: <https://doi.org/10.20511/pyr2022.v10n2.873>

13. Erguvan I. D. Assessing the sustainability literacy of undergraduate students in a first-year writing course. *Discover Education*. 2024. Vol. 3. Art. number 84. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44217-024-00179-7>
14. Protas O. L. Methodology of Writing Scientific Articles by Students of Higher Pedagogical Institutions. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2021. № 4(107). P. 24–31. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.4\(107\).2021.24-31](https://doi.org/10.35433/pedagogy.4(107).2021.24-31)
15. Вдович С. М. Особливості наукової діяльності студентської молоді в закладі вищої освіти. *Наукові записки Малої Академії Наук України*. 2022. № 2 (24). С. 10–18. DOI: <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-02>
16. Дяденчук А. Розкриття творчого потенціалу здобувачів вищої освіти під час науково-дослідної діяльності. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*. 2023. № 1. С. 236–240. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-823.1.17501>
17. Shcherban I., Gut N. Research competence as the basis of students' professional competence formation. Scientific Collection "InterConf+". 2023. No. 38(175). P. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.10.2023.006>